

Kétségtelen, hogy még távolról sem felhőtlen a pszichológiai munkavégzés feltételrendszere és elismerése börtöneinkben. Gyengék például a pszichoterápiás munka adottságai: nincs terápiás légkör, hiányzik a bizalom az elítélt és a hivatalos hatalmat képviselő pszichológus között, nehezen biztosítható az önkéntesség, problematikus a csoportstabilitás fenntartása, a csoporttal hosszabb időn keresztül való foglalkozás lehetősége. A pszichológusokat túlságosan megterheli a diagnosztizálás, munkájukban a mennyiségi szemlélet érvényesül a minőségi helyett. Az utóbbi időben — létszámnövekedés okozta kényszerűségből — a pszichológusok tevékenysége szinte leszűkült a gyógyító-nevelő csoportokban jelentkező vizsgálati és terápiás feladatok ellátására.

A pszichológusok az átlagosnál érzékenyebb emberek, produktivitásukat⁸ és közérzetüket jelentősen befolyásolják a visszajelzések. Örvendetes, hogy a közelmúltban érvénybe lépett nevelésfejlesztési koncepció számít a pszichológia tudományának további beáramlására és szerves beépülésére a büntetésvégrehajtási tevékenységbe. Ez biztosíték lehet a fejlődésre, az elmélet és a módszertan szisztematikus⁹ bővítésére és a minőség javítására.

A személyi állomány képzési rendszerének fejlődése

(Lipták László hozzászólása)

A felszabadulást követően a büntetésvégrehajtás területén is előtérbe került a személyi állomány átszervezésének kérdése. A kibontakozó népi demokratikus átalakulás eredményeként megváltozott a büntetésvégrehajtás személyi állományának összetétele. Százával kerültek a testülethez munkás és paraszt származásúak, akik a Magyar Dolgozók Pártja felhívására jelentkeztek fegyveres szolgálatra. A demokratizálás mélységét, a népi erők mozgósításának méreteit jellemezte, hogy 1948—49-ben — néhány hónap alatt — több tízezer munkás és dolgozó paraszt került felelős közigazgatási munkakörbe.

A szocialista büntetésvégrehajtás megteremtése érdekében a büntetésvégrehajtás személyzetével szemben új követelmények fogalmazódtak meg, melyek közül a legjelentősebbek: a munkásosztály és a proletárdiktatúra iránti hűség, alapos politikai képzettség, a marxizmus—leninizmus elsajátítása, a beosztásnak megfelelő szakmai képzettség megszerzése.

A felszabadulás után a büntetésvégrehajtás állományába felvett több száz ört mielőbb alkalmassá kellett tenni a szolgálati feladatok ellátására. Önálló szakmai iskola hiányában az intézeteknek kellett megoldaniuk a kiképzést. Először az országos intézetekben — Szegeden, Vácott, Sopronkőhidán és a Gyűjtőfogházban — szerveztek kéthónapos őr tanfolyamokat.

Bár a helyi szervezésű tanfolyami rendszer kiszélesedett, az őr állomány alapkiképzésében tovább nőtt a lemaradás. Megoldásként 1948 tavaszán a Gyűjtőfogházban külön épületrészt alakítottak ki az első tiszti tanfolyam számára. Az 1948 és 1950 között szervezett három tiszti tanfolyamon mintegy 160-an végez-

⁸ produktivitas: termékenység, termelékenység; itt alkotókészség

⁹ szisztematikus: rendszeres, állandóan ismétlődő

tek. Elsősorban rájuk várt a feladat, hogy átvegyék az intézetek irányítását a régi rendszer idején hivatalba állított igazgatóktól és tisztektől.

A Gyűjtőfogházban a tiszti tanfolyamok helyén működött 1949 és 1950 között az Őri Újonc Iskola, 1950-ben pedig a testület megkapta a Maglódi út 125. alatt gazdátlanra vált kastélyépületet, hogy ott minden képzési igényt kielégítő oktatási intézményt létesítsen. Így alakult meg a Bv. Központi Kiképző Iskola, amely parancsnokáról Bakondi Akadémia néven vált ismertté. Az iskolának állandó tanári kara volt, a hallgatókat elhelyezték, megnőtt a kiképzésre fordítható idő.

Amikor a büntetésvégrehajtás 1953 márciusában a Belügyminisztérium irányítása alá került, az iskola 1960-ig tovább működött. Párhuzamosan folytak az egyéves tiszti és a négyhónapos őri tanfolyamok. A képzés nem volt szakosított. A tiszti és őri csoportok a rájuk vonatkozó mértékben a büntetésvégrehajtás teljes tevékenységéről képet kaptak. 1957-től a BM tiszti iskoláin folytatódott a tisztképzés, a Maglódi úton pedig az őri tanfolyamok mellett pénzügyi és anyagi szaktanfolyamok indultak.

Az ellenforradalom leverése után ismét nagyobb arányú változás történt a testület személyi állományában, ami a képzési igények megnövekedését eredményezte. Ezeket az igényeket úgy igyekeztek kielégíteni, hogy átmenetileg csökkentették a képzési időt, ugyanakkor új képzési formát vezettek be, a szakmai alapvizsga-rendszert. Ez a képzési forma önképzésen alapult. A tiszti, tiszthelyettesi és őri alapvizsga-kötelezettségnek 1960. június 30-ig kellett eleget tenni.

A 32/1959. számú országos parancsnoki parancs rendelkezett az új szolgálati ág, a nevelési szolgálat 1959. december 31-ig történő felállításáról. A parancs azt is elrendelte, hogy az újonnan kinevezett nevelői állomány speciális képzésére tanfolyamot kell szervezni. A két alkalommal megtartott hathónapos rabnevelői tanfolyamon mintegy 200 főt képeztek ki 1960–61-ben.

A tisztképzés fejlődésének jelentős állomása volt az 1959 szeptemberében megindult oktatás a Rendőrtiszti Akadémián. 1964-ig csak általános bv. szakon, majd anyagi szakon is indult büntetésvégrehajtási osztály. Az akadémián büntetésvégrehajtási szakcsoport működött, tanárai látták el a bv. szakismeretek oktatását. Az akadémia 1971-ig képezett bv. tiszteket.

Az eddig ismertetett tanfolyami és iskolai rendszerű képzés, valamint az akadémián folyó képzés közös vonása az volt, hogy a szakismeretek mellett ún. közismereti tárgyakat — magyar nyelvtant, irodalmat, történelmet és gazdasági földrajzot — is oktattak, emelve ezzel az állomány általános műveltségi színvonalát.

A 60-as évek elejétől a tisztetek és tiszthelyettesek képzése is a belügyi oktatási rendszerhez kapcsolódott. A tiszteteket a kistarcsai Alapfokú Rendőriskolán, a tiszthelyetteseket a Kun Béla Tiszthelyettesképző Iskolán képezték. Ez a helyzet 1964 után az IM felügyelete alá kerülést követően sem változott.

1965-től az alapképzésben jelentkező lemaradás csökkentése érdekében az országos bv. intézetekben öthónapos levelező rendszerű őri tanfolyamok indultak.

A büntetésvégrehajtás szakmai képzési rendszerének fejlődésében kiemelkedő szerepe volt az MSZMP KB Titkárság 1972. február 28-i határozatának és a végrehajtására hozott igazságügyminiszteri intézkedéseknek. A határozat kiemelt feladatként jelölte meg a személyi állomány felkészültségi színvonalának számottevő emelését, politikai és szakmai téren egyaránt.

1972. szeptember 1-én kezdődött meg a bv. tisztképzés az 1970. évi 39. számú törvényerejű rendelettel létrehozott Rendőrtiszti Főiskolán. 1973 őszén önálló Bv. Tanszék vette át a szakmai tárgyak oktatását. 1984-ig a nappali, a levelező és a speciális levelező tagozaton 302-en végeztek el a főiskolát. A végzetek a

tapasztalatok szerint elsősorban őrszolgálati és igazgatási területen jól képzettek, de beilleszkedésük a nevelési, anyagi és pénzügyi területen sem okoz gondot.

Szintén 1972 szeptemberében kezdődött meg a nevelőtisztek képzése a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán. A főiskolán évente 20-25 ember beiskolázására kapott lehetőséget a testület. Eddig 140-en végeztek itt.

A Pénzügyi és Számviteli Főiskolán 1979 óta képeznek pénzügyi szakembereket a testület számára. Itt elsősorban a bv. vállalatoknál, valamint az intézetek pénzügyi és anyagi szolgálatánál dolgozók tanulnak. Az utóbbi években a képzési igények csökkenése miatt csupán néhány ember került beiskolázásra.

A próbaidőre kinevezett tisztek bv. szakmai képzésének gyakorlata az ötvenes évek végére nyúlik vissza. A próbaidős tisztek elméleti képzését és vizsgáztatását a 061/1982. számú országos parancsnoki parancs szabályozta újólaj. Felkészülésük időtartama egy év. Új rendszerű képzésük 1982 őszén kezdődött.

A 80-as évek elején szerveztek a tisztek számára először posztgraduális képzést ismereteik speciális, szakirányú továbbfejlesztésére. 1983-tól a nem pedagógiai végzettségű nevelők 18 főből álló csoportja a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán végez pedagógia szakot. Évente öt embert iskoláztathat be a testület a Bárczy Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskola pszicho-pedagógiai szakára. 1984-től a Közgazdaságtudományi Egyetem évente két katonai gazdaszt képez.

1983-ban kezdődött a bv. beosztottak képzése a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskolán, ahol pénzügyi, üzemanyag-ellátó, szállító, élelmezési, ruházati szaktisztek képzésére nyílt lehetőség.

Az 1972-es párthatározat nyomán a Kun Béla Tiszthelyettesképző Iskolán, melyet 1981-től Zászlósképző Iskolának neveznek, az anyagi szakképzést őrszolgálati és igazgatási szakképzés egészíti ki, 1983-tól pedig termelésirányítási szakon is indul osztály. 1982-ben szakcsoport alakult a szakmai tárgyak oktatására.

Az Alapfokú Rendőriskola a büntetésvégrehajtás képzési igényeit a hetvenes évek elejére mennyiségi vonatkozásban nem tudta kielégíteni, ezért 1973 és 1976 között Tökölön szerveztek alapfokú őri tanfolyamokat.

Az alapfokú képzésben a 056/1976. számú országos parancsnoki parancs hozott változást, amely elrendelte a Bv. Alapfokú Iskola megszervezését. Erre a célra a Váci Bv. Intézethez tartozó volt tbc-kórház épületét jelölték ki. Az iskola 1976 őszén kezdte meg működését. A képzési idő többször változott, kezdetben 1 év volt, majd 10 hét, jelenleg 5 hónap. Az új felszerelők 14 napos alap kiképzése is itt történik. Az iskolát 1984-től Bv. Tiszthelyettesképző Iskolának nevezik.

A Bv. Tiszthelyettesképző Iskola látja el a BM Határőrség sorállományából a testülethez kinevezettek kiképzését is. Az első csoport kiképzése 1984 februárjában kezdődött. A kiképzett állomány szolgálatba lépésével jelentősen csökkentek a testület létszámgonjai.

1984-ben tovább bővült a személyi állomány szakmai képzési struktúrája. Megkezdődött a tisztí szakvizsgára való felkészítés, valamint a polgári állományú dolgozók büntetésvégrehajtási alapismereti és szakismereti képzése. Az előbbin a felsőfokú állami iskolai végzettséghez kötött álláshelyet betöltőknek, az utóbbin azoknak a polgári alkalmazottaknak kell részt venniük, akik a fogvatartottak személyiségformálásában közvetlenül szerepet játszanak.

A képzési rendszer vázlatos ismertetése során nem tértem ki külön a politikai oktatás elemzésére, mivel a képzés e területének kiemelkedő jelentősége egy fegyveres testület oktatási rendszerében magától értetődő. Különösen nagy nyomták esett a politikai képzésre a felszabadulást és az ellenforradalom leverését követő években. A különböző képzési formákban a politikai tantárgyak oktatására általában a képzési idő 20-30%-át fordították.

A képzési rendszer és a képzettségi szint erőteljesebb javulása a hetvenes évek közepéhez köthető és ez a tendencia jellemzi a nyolcvanas éveket is. A tes-

tület jelenlegi képzési rendszere kielégíti az igényeket. A speciális ismeretekkel rendelkező szakembereket pedig a rugalmasabb érdekltségi rendszer bevezetésével a polgári életből kell felvennünk.

A személyi állomány képzettségi szintjének emelkedését bizonyítja, hogy míg a hatvanas évek elején (az ötvenes évekről nincs adat) a személyi állomány 40%-a rendelkezett csupán a beosztásához előírt végzettséggel, addig ez az arány 1984-ben már a következő: a tisztek 85%-a, a zászlósok 67%-a, a tiszthelyettesek 70%-a rendelkezik az előírt képzési követelménnyel; a tisztek 12,4%-a, a zászlósok 25%-a, a tiszthelyettesek 7,8%-a van felmentve a követelmények teljesítése alól; végül pedig a tisztii állomány 2,6%-ának, a zászlósok 8%-ának (főleg a középiskola hiánya miatt), a tiszthelyettesek 22,2%-ának (elsősorban az alapfokú politikai végzettség hiánya miatt) nincs meg az előírt végzettsége. A képzés terén elért eredmények ellenére a büntetésvégrehajtási munkával szemben támasztott magasabb elvárások indokoltá teszik a minőségi követelmények előtérbe állítását, az oktatási rendszer folyamatos továbbfejlesztését.

Az őrszolgálati munka korábban

(Tusják János hozzászólása)

A plenáris ülésen elhangzottak sok olyan gondolatot elevenítettek fel emlékezetemben, melyek szorosan összefüggnek nyugdíjazásom előtti munkámmal, a fogvatartottak őrzésének kérdésével. A fegyveres szolgálat az én életemben két feladatot jelentett. Közel két évtizedet szolgáltam a Határőrségnél, közel két évtizedet a büntetésvégrehajtásnál. Hangsúlyozom: szolgáltam, hiszen ezt a munkát csak alázattal, hivatásként lehet végezni. Úgy kerültem az őrszolgálati osztály élére, hogy korábban csak a bástyafal külső oldalát láttam, a börtön belső életét nem ismertem. Épp ezért mély, meghatározó élményeket alakított ki bennem a börtönök belső életével való megismerkedés.

Már az első napokban kialakult bennem az ún. őrszolgálati tudat, hogy az elitéltek tevékenységének irányításában alapvető szerepe van a fogvatartottak őrzésének. A büntetésvégrehajtási munka jó elvégzése az őrmesteren nyugszik. Ezért kell az őrmester érdekeiért, jogainak biztosításáért mindig kiállni. Az őrmester csak ilyen háttér mellett tudja jól végezni feladatát.

A büntetésvégrehajtásnál eltöltött első hetek alatt sok álmatlan éjszakám volt. Hallottam a kulcsok zörgését, a zárok nyikorgását. Láttam, hogy az elitéltek parancsszó nélkül is a fal felé fordulnak megjelenésemre. S amikor már elaludtam, álmomban is csikos ruhába öltözött emberek néztek velem szembe, és állandóan a fülemben csengett a trepni kopogása.

Mindez azért alakult így, mert a parancsnokom úgy rendelkezett, hogy másfél hónap alatt minden intézetet látnom kell. Életem akkori napjai tehát úgy teltek: börtönből ki, börtönbe be. Egy kicsit én is bezártnak éreztem magam. Sokszor jutott eszembe, hogy a fegyveres erők között nemcsak a határőr teljesít harci feladatot békében, hanem a büntetésvégrehajtás beosztottja is.

A felszabadulást követő közvetlen időben, a szolgálatteljesítés hőskorában, az örök puskával látták el a szolgálatot. A háborúból visszamaradt fegyvereken puskaszíj sem volt. A pihenőidőn túlmenően a szolgálat szinte folyamatos volt. Csak az ötvenes évek elején alakult ki a havi 360 órás szolgálati rend. Ez a mai